

Monika Kotowska,
Bartosz Zając

Problematyka korupcji w warunkach penitencjarnych w opinii funkcjonariuszy Służby Więziennej

The issue of corruption in the conditions of detention according to officers of the Penitentiary Administration

Celem niniejszego artykułu jest zbadanie zagrożenia zjawiskiem korupcji z perspektywy funkcjonariuszy SW. Intencją autorów była ocena stopnia zagrożenia korupcją, odpowiedź na pytania, jakie są jej przyczyny i skutki oraz jakie są metody zapobiegania korupcji w warunkach pracy penitencjarnej.

Słowa kluczowe: korupcja, Służba Więzienna, system penitencjarny, funkcjonariusze, zagrożenia bezpieczeństwa.

The subject of following article is to study the risk of being corrupted perceived by the Prison Service officers. The intention of the authors was to explore the degree of risk of officers being corrupted, to answer the questions what are the causes and effects of corruption and are to prevent corruption in the line.

Key words: corruption, Prison Service, penitentiary system, prison officers, safety threats.

Wprowadzenie

Korupcja należy do zjawisk złożonych i wielopostaciowych. Zagrożenie tym zjawiskiem, zwłaszcza z perspektywy członków zorganizowanych grup przestępczych, jest problemem analizowanym na arenie międzynarodowej. Z raportu Europolu EURO SOCTA 2021¹ wynika, że dwie trzecie przestępców związanych z przestępczością zorganizowaną regularnie korzysta z technik korupcyjnych, uznając je za skuteczne narzędzie osiągnięcia wyznaczonych przez siebie celów². W literaturze wskazuje się, że doradcy i poplecznicy zorganizowanych struktur przestępczych ulokowani w policji, organach wymiaru sprawiedliwości, instytucjach państwowych i samorządowych, a także w obszarze polityki i gospodarki zawsze stanowili tzw. bufor ochronny dla świata przestępczego. Bez tego wsparcia kryminalne podziemie nie mogłoby egzystować. Skorumpowani funkcjonariusze bądź urzędnicy, wykorzystując swoje wpływy, rangę reprezentowanego urzędu oraz pozycję zawodową, chronią tym samym członków grup przestępczych przed skutecznym ściganiem karnym. Nierzadko też przekupni urzędnicy czy funkcjonariusze uprzedzają przestępców o planowanych działaniach organów ścigania, natomiast przedstawiciele sfery gospodarczej ułatwiają tym organizacjom pranie pieniędzy³.

Skupiając się na problematyce zagrożenia korupcją w Służbie Więziennej, warto nadmienić, że zachowania korupcyjne wobec przedstawicieli tej służby mundurowej mają zróżnicowany charakter. Dotyczą one zasadniczo dwóch grup: wychowawców penitencjarnych oraz funkcjonariuszy działu ochrony. Jeśli chodzi o wychowawców, cele korupcji najczęściej oscylują wokół ułatwienia skazanym życia na wolności po odbyciu kary pozbawienia wolności lub też pomocy w otrzymaniu przepustki w trakcie trwania tej kary. Korupcja funkcjonariuszy działu ochrony może natomiast ułatwić przemyt substancji niedozwolonych na teren jednostek, takich jak alkohol, narkotyki, dopalacze bądź umożliwić przekazywanie informacji świadkom w celu nakłonienia ich do zaniechania składania

---

¹ EU SOCTA 2021: A Corrupting Influence: The Infiltration and Undermining of Europe's Economy and Society by Organised Crime, Luxemburg 2021.

² Podaję za: W. Pływaczewski, *Współczesne trendy przestępczości zorganizowanej w Europie (analiza wybranych zjawisk przestępczych z uwzględnieniem zadań Agencji Unii Europejskiej ds. Współpracy Organów Ścigania – Europol)*, „Studia Prawnoustrojowe” 2021, nr 52, s. 390.

³ W. Pływaczewski, *Kradzieże samochodów. Studium kryminologiczne*, Wyższa Szkoła Policji, Szczytno 1996, s. 84-88.

zeznań lub zmiany ich treści oraz udzielania informacji niejawnych⁴. Szczególną formą korupcji jest nabór do służby osób powiązanych ze środowiskiem przestępczym. Wpływa to niekorzystnie na funkcjonowanie całego wymiaru sprawiedliwości oraz stwarza poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa jednostki penitencjarnej. Funkcjonariusze rekrutowani w ten sposób mogą potencjalnie świadczyć różne usługi przestępcom, przy jednoczesnym pełnieniu funkcji publicznych⁵.

Zachowania korupcyjne funkcjonariuszy Służby Więziennej podlegają odpowiedzialności dyscyplinarnej, majątkowej i karnej. W literaturze wskazuje się, że skorumpowani funkcjonariusze Służby Więziennej mogą wpływać na prawidłowe funkcjonowanie całej formacji, a w szerszej perspektywie nawet na bezpieczeństwo państwa⁶.

W obowiązującym kodeksie karnym⁷ można wyodrębnić takie formy przestępstw korupcyjnych jak: łapownictwo bierne, tj. sprzedajność w związku z pełnieniem funkcji publicznych (art. 228 kk); łapownictwo czynne, czyli przekupstwo (art. 229 kk), płatna protekcja, tj. powoływanie się na wpływy w instytucjach państwowych (art. 230, 230a kk), nadużycie lub przekroczenie uprawnień przez funkcjonariusza publicznego w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej (art. 231 kk); łapownictwo w wyborach (art. 250a kk), korupcja w obrocie gospodarczym (art. 296a kk).

Jak wskazuje B. Hołyst najbardziej typowymi cechami korupcji są: powszechność, entropia, rynkowość i interakcyjność⁸. Przestępstwa korupcyjne należą do grupy najtrudniejszych do wykrycia i udowodnienia czynów przestępnych. Stwierdzenie popełnienia danego czynu, a następnie wskazanie sprawcy jest znacznie bardziej skomplikowane niż w przypadku ustalenia sprawców innych przestępstw. Na arenie krajowej problematyka korupcji, w tym w służbach mundurowych, była już analizowana w literaturze, prowadzono również

---

⁴ Szerzej: J. Bil, *Zjawisko korupcji: rozpoznawanie, zapobieganie, zwalczanie*, Editions Spotkania, Warszawa 2018, s. 52; M. Kotowska, *Przemyt przedmiotów niebezpiecznych i niedozwolonych na teren jednostek penitencjarnych*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2014, nr 83, s. 121-136.

⁵ M. Badowska – Hodyr, *System penitencjarny w kontekście społecznych zagrożeń i szans*, wyd. Uniwersytetu Warszawskiego, Rzeszów 2016, s. 50.

⁶ D. Mielnik, *Korupcja w warunkach izolacyjnych – aspekty prawne i profilaktyczne*, [w:] M. Kuryłowicz (red.), M. Strzelec (red.), *Prawo i porządek publiczny*, SWWS, Warszawa 2022, s. 155.

⁷ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 1138.).

⁸ B. Hołyst, *Korupcja jako plaga społeczna XXI w.*, „Przegląd Antykorupcyjny” 2011, nr 1, s. 24.

badania w tym zakresie⁹, jednak w pewnej części są one zdezaktualizowane głównie ze względu na to, że zmienia się charakter przestępczości w Polsce, w tym zorganizowanej. Pobieźny przegląd informacji medialnych wskazuje, że korupcja jest nadal problemem aktualnym, a skorumpowani funkcjonariusze – często relatywnie niskimi kwotami, walcząc o niższy wymiar kary, przyznają się do winy¹⁰. Warto więc problematykę korupcji badać, monitorować oraz podejmować próby skutecznych rozwiązań mających na celu jej minimalizowanie i zwalczanie. Celem publikacji jest próba zbadania, czy w ocenie funkcjonariuszy Służby Więziennej problematyka korupcji jest istotna, zwłaszcza z perspektywy pełnienia przez nich obowiązków służbowych oraz potencjalnie jakie okoliczności mogą jej sprzyjać. Celowe – w ocenie autorów – było również zbadanie, kto w opinii funkcjonariuszy w korpusie służbowym jest najbardziej narażony na korupcję oraz czy istnieją skuteczne sposoby zapobiegania temu zjawisku. Opracowanie kończą wnioski z badań i konkluzje autorów.

Służba Więzienna wobec problematyki korupcji – rozwiązania prawne i organizacyjne

Z założenia Służba Więzienna z uwagi na zakres wykonywanych zadań funkcjonuje w warunkach, które mogą przyczyniać się do powstawania zagrożeń związanych z korupcją, co może niekorzystnie wpływać na sposób realizacji jej zawodowych uprawnień. Co istotne, dopiero od 28 września 2022 r. nowelą ustawy o Służbie Więziennej formacja ta, a konkretnie jej inspektorat wewnętrzny, posiada prawo do podejmowania czynności operacyjno-rozpoznawczych, co należy ocenić pozytywnie. Do tego czasu działania

---

⁹ Warto w tym miejscu wskazać przykładowe opracowania zawierające autorskie wyniki badań, takie jak: W. Kowalski, *Korupcja w Służbie więziennej w świetle doświadczeń z lat 1995-2004*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2004, nr 43, s. 24-58; E. W. Pływaczewski, G. B. Szczygiel, *Zachowania korupcyjne osadzonych (wstępne wyniki badań)*, „Archiwum Kryminologii” 2005-2006, t. XXVII, s. 301 i in., M. Kotowska, *Zagrożenie zjawiskiem korupcji ze strony członków zorganizowanych grup przestępczych*, „Studia Prawnoustrojowe” 2015, nr 27, s. 139-151.

¹⁰ Przykładowo: M. Rybak, *Sto złotych za pół litra wódki w więziennym sklepie online. Skazany funkcjonariusz z łagodniejszą karą?* Gazeta Wrocławska z 17.01.2017 r. <https://gazetawroclawska.pl/100-zl-za-pol-litra-wodki-w-wieziennym-sklepie-online-skazany-funkcjonariusz-z-lagodniejsza-kara/ar/11700569> (dostęp: 30.07.2021); Korupcja i handel narkotykami w areszcie. 100 zł za telefon, 500 za przesyłkę, <https://www.money.pl/gospodarka/korupcja-i-handel-narkotykami-w-areszcie-100-zl-za-telefon-500-za-przesylke-6665318428224288a.html?amp=1> (dostęp: 30.07.2021).

antykorupcyjne Służby Więziennej ograniczały się do analizy ujawnionych wśród funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej przypadków zachowań korupcyjnych, prób wypracowania rozwiązań w zakresie zapobiegania zjawiskom korupcyjnym i organizowania szkoleń dla funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej z zakresu przeciwdziałania korupcji.

W celu koordynacji realizacji tych zadań Dyrektor Generalny Służby Więziennej 1 lutego 2011 r. powołał pełnomocnika Dyrektora Generalnego Służby Więziennej do spraw przeciwdziałania korupcji w Służbie Więziennej. Do zadań pełnomocnika w szczególności należy organizacja szkoleń funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej oraz koordynacja działań dotyczących wprowadzenia mechanizmów przeciwdziałania korupcji w Służbie Więziennej. W 2011 r. pełnomocnik nawiązał współpracę z Centralnym Biurem Antykorupcyjnym w zakresie profilaktyki zjawiska korupcji. W ramach współpracy z Centralnym Biurem Antykorupcyjnym zorganizowano szereg szkoleń dla funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej z zakresu przeciwdziałania zjawisku korupcji. Programy szkoleń objęły:

- 1) wyjaśnienie podstawowych pojęć związanych z problematyką przeciwdziałania korupcji,
- 2) omówienie form korupcji w znaczeniu prawnym,
- 3) przeanalizowanie najczęściej spotykanych zachowań korupcyjnych,
- 4) analizę prawnych konsekwencji zachowań korupcyjnych,
- 5) przedstawienie sposobów zachowania się w sytuacji korupcyjnej,
- 6) omówienie prawnych i instytucjonalnych możliwości ścigania korupcji w Polsce.

Szkolenia prowadzili funkcjonariusze Centralnego Biura Antykorupcyjnego. Objęto nimi około 500 wytypowanych funkcjonariuszy i pracowników ze wszystkich jednostek organizacyjnych Służby Więziennej. W celu przeciwdziałania zagrożeniom korupcyjnym w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej pełnomocnik Dyrektora Generalnego Służby Więziennej do spraw przeciwdziałania korupcji w Służbie Więziennej uruchomił również elektroniczną skrzynkę pocztową, za pośrednictwem której można zgłaszać przypadki zachowań korupcyjnych lub zagrożeń korupcyjnych występujących w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej¹¹.

---

¹¹ <https://www.sw.gov.pl/strona/pelnomocnik-ds-korupcji> (dostęp: 10.06.2021).

Metodologia badań własnych

Wybór metody badawczej powinien być podyktowany problematyką badania oraz faktycznymi możliwościami jego realizacji. Badanie postrzegania jakiegoś zjawiska może być przeprowadzone za pomocą różnych postaw i metod badawczych. W przypadku badania z udziałem funkcjonariuszy, przeprowadzonego w godzinach wykonywania ich obowiązków służbowych, celową metodą jest przeprowadzenie sondażu diagnostycznego. Metoda ta ma wiele zalet. Przede wszystkim umożliwia znalezienie przyczyn danego zjawiska oraz jego opis, a także realizację badania w sposób w miarę szybki, bez zabierania respondentowi dłuższego czasu na wywiad. Narzędziem badawczym był natomiast kwestionariusz ankiety, w którym zawarte były pytania o charakterze zamkniętym, ze zróżnicowaną kafeterią odpowiedzi.

Celem ogólnym badań było zbadanie postrzegania problematyki korupcji przez funkcjonariuszy Służby Więziennej. Celami szczególnymi były: ocena stopnia zagrożenia korupcją w SW, próba odpowiedzi na pytania, jakie są jej przyczyny, objawy i skutki oraz czy istnieją skuteczne metody zapobiegania korupcji w warunkach pracy penitencjarnej.

Badania przeprowadzono w dwóch jednostkach (zakładzie karnym i areszcie śledczym), podległych OISW w Olsztynie. Jednostki były zróżnicowane pod względem pojemności, przeznaczenia, wielkości, a także położenia. Badania przeprowadzono w trudnym z perspektywy badacza czasie, kiedy to ze względu na zagrożenie pandemią COVID 19 możliwość realizacji badań w zakładach karnych była mocno ograniczona, ponieważ wejście na teren zakładu karnego osoby z zewnątrz, chcące przeprowadzić badania naukowe, było zgodnie z obowiązującymi przepisami niemożliwe. Uzyskano jednak zgodę na realizację badań w dwóch jednostkach¹². Zrealizowano je w dniach od 26 kwietnia do 4 maja 2021 r. w większej jednostce, zaś w mniejszej w dniach od 4 maja do 7 maja 2021 r. Kwestionariusze rozdano wszystkim funkcjonariuszom pełniącym służbę w tych dniach. Ankiety zwrotne otrzymano od 176 osób w dwóch jednostkach. W sumie w badaniu wzięło udział ponad 60% funkcjonariuszy pełniących służbę w wytypowanych do badań jednostkach. Respondenci odpowiedzieli na 14 pytań dotyczących zjawiska korupcji

---

¹² Zgodę wydano ze względu na fakt, że jeden ze współautorów artykułu jest czynnym zawodowo funkcjonariuszem SW i realizacja badania nie wiązała się z wejściem na teren zakładu karnego osoby z zewnątrz oraz koniecznością angażowania w przeprowadzenie badań innych osób.

w Służbie Więziennej. W ankiecie znajdowała się również metryczka, w której poproszono badanych o wskazanie płci, stażu służby, stanowiska służbowego, działu oraz wykształcenia.

Charakterystyka społeczno-demograficzna funkcjonariuszy

Wśród respondentów dominowali mężczyźni, którzy stanowią podstawę zatrudnienia zarówno w jednostkach penitencjarnych, w których realizowano badania, jak i generalnie w aresztach śledczych i zakładach karnych w Polsce. Kobiety-funkcjonariuszki to wciąż w służbach mundurowych mniejszość¹³, choć ich liczba wzrasta.

Tabela 1. Struktura płci

l.p.	Wskazania	Liczba odpowiedzi	Odsetek procentowy
1	kobieta	30	17,1%
2	mężczyzna	142	80,6%
3	brak odpowiedzi	4	2,3%
3	razem	176	100%

Źródło: *badanie własne*

W dalszej kolejności badanych zapytano o to, w jakim dziale pracują. Największą liczbę stanowili funkcjonariusze działu ochrony – 65,2% wszystkich respondentów biorących udział w badaniu. Drugim najliczniejszym działem był dział penitencjarny – reprezentowało go 8% respondentów. Wśród przedstawicieli innych działów były funkcjonariuszki i funkcjonariusze z działu organizacyjno-prawnego, systemu dozoru elektronicznego, finansowego oraz przedstawiciele służby zdrowia.

Tabela 2. Dział zatrudnienia

l.p.	Wskazania	Liczba odpowiedzi	Odsetek procentowy
1	dział ochrony	115	65,2%
2	dział penitencjarny	14	8%
3	dział ewidencji	9	5,1%

¹³ Patrz: M. Koss-Goryszewska, *Postrzeżenie ofiary handlu kobietami w celu prostytucji przez funkcjonariuszy organów ścigania – wyniki badań ankietowych*, „Archiwum Kryminologii” 2015, t. XXXVII, s. 226-227.

l.p.	Wskazania	Liczba odpowiedzi	Odsetek procentowy
4	pracownik cywilny	8	4,6%
5	dział kwatermistrzowski	10	5,7%
6	inne	13	7,4%
7	brak odpowiedzi	7	4%
8	razem	176	100%

Źródło: badanie własne

Odnośnie do kwestii przynależności do poszczególnych korpusów zaszerogowania (tab. 3) najwięcej odpowiedzi uzyskano z korpusu zaszerogowania podoficerów oraz szeregowych, odpowiednio 89 i 38 wszystkich odpowiedzi. Związane jest to z tym, że dział ochrony jest największym działem w każdym zakładzie karnym, a w dziale tym dominują funkcjonariusze zaszerogowani w tych właśnie korpusach. Na marginesie można wskazać, że w analizowanym pytaniu dość duża liczba funkcjonariuszy nie podała odpowiedzi. Z rozmów z respondentami wynikało, że określenie swojej przynależności spowodować mogłoby (wraz z innymi danymi odczytanymi z ankiety) wskazanie, który konkretnie funkcjonariusz wypełnił ankietę, co nie zapewniłoby pełnej anonimowości.

Tabela 3. Korpus zaszerogowania respondentów

l.p.	Wskazania	Liczba odpowiedzi	Odsetek procentowy
1	szeregowych	38	21,6%
2	podoficerów	89	50,6%
3	chorążych	12	6,8%
4	oficerów	7	4%
5	pracowników cywilnych	8	4,6%
6	brak odpowiedzi	22	12,4%
7	razem	176	100%

Źródło: badanie własne

Przedstawiając strukturę zajmowanych stanowisk służbowych respondentów (tab. 4) można zauważyć, że badani zajmują zróżnicowane stanowiska w strukturach swoich jednostek oraz poszczególnych działach. Jednak najwięcej wskazań dotyczyło działu ochrony, gdzie zadeklarowanych jest najwięcej najniższych stanowisk (strażnik – 37 wskazań) oraz najwyższych (starszy oddziałowy – 36).

Tabela 4. Zajmowane stanowiska w jednostce penitencjarnej

l.p.	Wskazanie stanowiska	Dział	Liczba odpowiedzi
1	strażnik	ochrony	37
2	starszy strażnik	ochrony	12
3	oddziałowy	ochrony	18
4	starszy oddziałowy	ochrony	36
5	zastępca dowódcy zmiany	ochrony	2
6	dowódca zmiany	ochrony	2
7	referent	finansowy	4
8	technik	kwatremistrzowski	5
9	młodszy wychowawca	penitencjarny	9
10	starszy wychowawca	penitencjarny	1
11	młodszy instruktor	ewidencja	1
12	specjalista	kwatremistrzowski/ ewidencja	2
13	młodszy psycholog	penitencjarny	1
14	starszy instruktor	ewidencja	1
15	starsza pielęgniarka	służby zdrowia	1
16	kierownik działu	służby zdrowia	1
17	instruktor	informatyki i łączności	3
18	starszy referent	pracownik cywilny	1

Źródło: badanie własne

Staż pracy w zakładzie karnym badanych przedstawiony został w tab. 5. Wynika z niej, że badani pod względem stażowym stanowią zróżnicowaną grupę. Jednak najwięcej osób deklarowało staż w przedziale pomiędzy 5 a 10 lat (30,1%). Najmniej zaś staż powyżej 15 lat – 4,6% wskazań. Jest to staż pozwalający funkcjonariuszom zatrudnionym przed 2012 r. uzyskać uprawnienia emerytalne, co często wiąże się z tym, że rezygnują oni z dalszej służby, więc czynnych zawodowo funkcjonariuszy z tak wysokim stażem jest obecnie mało.

Tabela 5. Staż pracy w zakładzie

I.p.	Wskazania	Liczba odpowiedzi	Odsetek procentowy
1	do 1 roku	25	14,2%
2	powyżej 1 roku do 5 lat	33	18,7%
3	powyżej 5 do 10 lat	53	30,1%
4	powyżej 10 do 15 lat	49	27,8%
5	powyżej 15 lat	8	4,6%
6	brak odpowiedzi	8	4,6%
7	razem	176	100%

Źródło: badanie własne

W dalszej kolejności badanych poproszono o wskazanie posiadanego poziomu wykształcenia. Warto wskazać, że minimalnym wykształceniem, które umożliwia staranie się o przyjęcie do Służby Więziennej, jest wykształcenie średnie. Posiadało je stosunkowo niewielu funkcjonariuszy.

Tabela 6. Poziom wykształcenia badanych

I.p.	Wskazania	Liczba odpowiedzi	Odsetek procentowy
1	średnie	53	30,1%
2	średnie zawodowe	2	1,4%
3	wyższe licencjackie	43	24,3%
4	wyższe magisterskie	73	41,4%
5	brak odpowiedzi	5	2,8%
5	razem	176	100%

Źródło: badanie własne

Wśród funkcjonariuszy Służby Więziennej dominowało wykształcenie wyższe magisterskie – 41,4%. Najmniejszą liczbę wskazań stanowiło wykształcenie średnie zawodowe – wymieniły je zaledwie 2 osoby reprezentujące dział kwatermistrzowski.

Problematyka korupcji w ocenie funkcjonariuszy Służby Więziennej

W części ankiety, której celem było przybliżenie postrzegania korupcji przez funkcjonariuszy SW, respondenci mieli ustosunkować się do 14 pytań dotyczących tego problemu. W pierwszej kolejności badani mieli określić, czym jest korupcja w warunkach zakładu karnego? W pytaniu tym respondenci mieli możliwość wskazania dowolnej liczby odpowiedzi dotyczących zdarzeń korupcyjnych zachodzących w jednostkach penitencjarnych.

Tabela 7. Zachowania korupcyjne w ocenie funkcjonariuszy

l.p.	Wskazania	Liczba odpowiedzi	Odsetek procentowy
1	naruszenie tajemnicy dokumentów	65	17,7%
2	niedopełnienie obowiązków służbowych	99	26,9%
3	przekroczenie uprawnień	102	27,7%
4	zaniechanie określonego działania	89	24,2%
5	inne	13	3,5%
6	razem	368	100%

Źródło: badanie własne

W ocenie więźniaków zachowania korupcyjne ze strony osadzonych najczęściej łączą się z: przekroczeniem uprawnień przez funkcjonariusza, niedopełnieniem nałożonych na niego obowiązków służbowych bądź zaniechaniem określonego działania.

W dalszej kolejności funkcjonariuszy poproszono o wskazanie, w jakiej formie w praktyce penitencjarnej najczęściej występują zachowania korupcyjne.

Tabela 8. Formy korupcji najczęściej występujące w pracy penitencjarnej

l.p.	Wskazania	Liczba odpowiedzi	Odsetek procentowy
1	przyjmowanie korzyści materialnych za wniesienie przedmiotu niedozwolonego, np. telefonu, alkoholu, narkotyków	147	36,5%
2	przyjmowanie korzyści materialnych za dodatkowe wnioski nagrodowe	24	5,9%
3	przyjmowanie korzyści za pozytywne opiniowanie wniosków osób pozbawionych wolności	23	5,7%
4	pomoc w zdobyciu przepustki lub przerwy w karze	49	12,1%
5	czynności polegające na zaniechaniu swoich działań, tj. kontroli osadzonych	68	16,8%
6	przekazywanie informacji o innych skazanych w zamian za korzyści materialne	38	9,4%
7	przekazywanie informacji dotyczących postępowań osadzonych	22	5,4%
8	żądanie korzyści majątkowych przez funkcjonariusza	29	7,2%
9	inne	4	1%
10	razem	404	100%

Źródło: badanie własne

W pytaniu tym badani mieli możliwość zaznaczenia maksymalnie 3 odpowiedzi. Respondenci wskazywali wszystkie wyszczególnione przez autorów możliwe odpowiedzi charakteryzujące korupcję, jednak natężenie wskazywanych form było zróżnicowane. Największą liczbę otrzymała odpowiedź „przyjmowanie korzyści materialnych za wniesienie przedmiotu niedozwolonego, np. telefonu, alkoholu, narkotyków” (36,5% wskazań), co uprawnia do twierdzenia, że badani z takim właśnie zachowaniem

najczęściej wiążą zachowanie korupcyjne. Sporo funkcjonariuszy oceniło, że korupcja polega na zaniechaniu wypełnienia obowiązku kontroli osadzonego (16,8% wskazań), a także pomocy w zdobyciu przepustki lub przerwy w karze (12,1% wskazań).

Kolejne pytanie dotyczyło tego, jakie stanowiska służbowe są najbardziej zagrożone korupcją.

Tabela 9. Zagrożenie korupcją w zależności od stanowiska służbowego

l.p.	Wskazania	Liczba odpowiedzi	Odsetek procentowy
1	funkcjonariusze działu ochrony – oddziałowy	135	35%
2	funkcjonariusze działu penitencjarnego – wychowawca	114	29,6%
3	kierownicy działów wchodzący w skład komisji penitencjarnej	5	1,3%
4	dyrektorzy jednostek	23	6%
5	pracownicy cywilni zatrudnieni w zakładach karnych	40	10,4%
6	każdy funkcjonariusz zagrożony jest korupcją w podobny sposób	66	17,1%
7	inne	2	0,6%
8	razem	385	100%

Źródło: badanie własne

Z przedstawionych danych wynika, że w opinii badanych najbardziej zagrożeni korupcją są oddziałowi oraz wychowawcy – odpowiednio 35% oraz 29,6% wskazań.

W ocenie respondentów najmniej zagrożeni są kierownicy działów wchodzący w skład komisji penitencjarnej – kierownik działu ochrony, działu penitencjarnego oraz działu ewidencji – zaledwie 1,3% wskazań.

W dalszej kolejności badanych zapytano o to, jakie korzyści mogą mieć osadzeni w przypadku, gdyby udało im się skorumpować funkcjonariusza Służby Więziennej. Respondenci mieli możliwość wskazania dowolnej liczby odpowiedzi.

Tabela 10. Rodzaj korzyści uzyskanej ze skorumpowania funkcjonariusza SW

l.p.	Wskazania	Liczba odpowiedzi	Odsetek procentowy
1	nieuprawniony dostęp do informacji dotyczących danego osadzonego	60	15,3%
2	umożliwienie przemytu i rozprowadzania środków odurzających na terenie jednostki	144	36,9%
3	przyczynienie się do zawieszenia funkcjonariusza Służby Więziennej	74	18,9%
4	możliwość wpłynięcia na wynik postępowania karnego	29	7,4%
5	możliwość wpływu na świadków w sprawie	53	13,6%
6	możliwość otrzymania fałszywego zaświadczenia lekarskiego o stanie zdrowia	23	5,9%
7	inne	8	2%
8	razem	391	100%

Źródło: *badanie własne*

Jak wynika z powyższego, korupcja funkcjonariusza może przełożyć się na szereg korzyści odnoszących się zarówno do postępowania karnego, wykonawczego, jak i samych warunków odbywania kary pozbawienia wolności. W opinii badanych zdarzenia korupcyjne związane są więc z wymiernymi korzyściami osadzonych. Przede wszystkim wskazano na możliwość rozprowadzania narkotyków w zakładach karnych – taką odpowiedź wybrało aż 144 spośród 176 badanych.

Znaczną liczbę wskazań uzyskała odpowiedź, iż działania korupcyjne skazanych przyczyniają się do zawieszenia funkcjonariusza Służby Więziennej w obowiązkach służbowych – 74 wskazań na 176 badanych.

W kolejnym pytaniu poproszono respondentów o wskazanie, jaki charakter mają zachowania korupcyjne w Służbie Więziennej. Respondenci mieli możliwość wskazania tylko jednej odpowiedzi.

Tabela 11. Charakter zachowań korupcyjnych w Służbie Więziennej

I.p.	Wskazania	Liczba odpowiedzi	Odsetek procentowy
1	charakter czynny w formie żądania korzyści	17	9,7%
2	charakter czynny w formie przyjmowania korzyści	34	19,3%
3	charakter bierny w formie godzenia się na dane zachowanie	7	4%
4	zarówno bierny, jak i czynny	118	67%
5	razem	176	100%

Źródło: badanie własne

Największa liczba badanych oceniła, że zachowania korupcyjne mają zarówno czynny, jak i bierny charakter – 67%. W ostatnim pytaniu zapytano funkcjonariuszy o to, jaki wpływ na funkcjonowanie jednostki penitencjarnej mogą mieć zdarzenia korupcyjne w Służbie Więziennej. W pytaniu tym respondenci mieli możliwość wskazania dowolnej liczby odpowiedzi.

Tabela 12. Okoliczności zdarzeń korupcyjnych

I.p.	Wskazania	Liczba odpowiedzi	Odsetek procentowy
1	podczas realizacji czynności służbowych z wychowawcą	98	24,4%
2	podczas realizacji czynności służbowych z oddziałowym	123	30,7%
3	podczas widzeń	65	16,3%
4	podczas kontaktów telefonicznych z rodzinami skazanych	23	5,7%
5	podczas spotkań z funkcjonariuszami poza murami więziennymi	85	21,2%
6	inne	7	1,7%
7	razem	401	100%

Źródło: badanie własne

W opinii funkcjonariuszy najwięcej zdarzeń korupcyjnych ma miejsce podczas realizacji czynności służbowych z funkcjonariuszem działu ochrony pełniącym służbę w oddziale mieszkalnym. Może to być związane z faktem, że funkcjonariusz – w przeciwieństwie na przykład do kadry kierowniczej bądź dyrektorów jednostki – ma bezpośredni i stały kontakt z osadzonymi. Znaczna liczba badanych oceniła, iż korupcja ma miejsce podczas realizacji czynności z wychowawcą. Jest to stanowisko, które wymaga bezpośredniego kontaktu z osadzonym. Wychowawca ma możliwość wpływu na odbywanie kary pozbawienia wolności, w szczególności w zakresie możliwości uzyskiwania nagród i uprawnień.

W kontekście okoliczności, w jakich dochodzi do korupcji, interesujące wydaje się uszczegółowienie tego, kto najczęściej korumpuje funkcjonariuszy.

Tabela 13. Sprawcy zachowań korupcyjnych

I.p.	Wskazania	Liczba odpowiedzi	Odsetek procentowy
1	przedstawiciele podkultury więziennej	74	17,2%
2	zorganizowane grupy przestępcze	138	32%
3	rodziny osadzonych	67	15,6%
4	inni skazani, których interesem jest wyeliminowanie ze służby funkcjonariuszy	49	11,4%
5	inne osoby bliskie, które mają korzyści	27	6,3%
6	tymczasowo aresztowani	30	7%
7	osoby reprezentujące interes prawny skazanych, np. adwokaci	43	10%
8	inne osoby	2	0,5%
9	razem	430	100%

Źródło: badanie własne

Respondenci mieli możliwość zaznaczyć maksymalnie 3 odpowiedzi. Najwięcej z nich wskazała na zorganizowane grupy przestępcze, przedstawicieli podkultury więziennej grypsujących oraz rodziny osadzonych.

Kolejną kwestią, którą chcieliśmy zbadać, było określenie czynników sprzyjających korupcji w jednostkach penitencjarnych.

Tabela 14. Czynniki sprzyjające zdarzeniom korupcyjnym

l.p.	Wskazania	Liczba odpowiedzi	Odsetek procentowy
1	ocena korupcji jako nisko szkodliwej	27	5,6%
2	ocena korupcji jako trudno wykrywalnej	47	9,6%
3	niskie uposażenie funkcjonariusza	140	28,8%
4	duża liczba osadzonych	48	9,8%
5	duży wpływ podkultury więziennej	25	5,1%
6	duży wpływ zorganizowanych grup przestępczych	56	11,5%
7	brak skutecznych metod i procedur przeciwdziałania korupcji	34	7%
8	mała rotacja wśród funkcjonariuszy Służby Więziennej	28	5,7%
9	frustracje wynikające ze służby	76	15,5%
10	inne	7	1,4%
11	razem	488	100%

Źródło: badanie własne

Respondenci mieli możliwość wskazania dowolnej liczby odpowiedzi. Jak wynika z tab. 11., funkcjonariusze jako czynnik sprzyjający korupcji wymieniają przede wszystkim niskie zarobki (140 wskazań). Za tym czynnikiem plasują się frustracje funkcjonariuszy wynikające ze specyfiki pracy i służby (76 wskazań). Ponadto wskazywano wpływ skazanych wywodzących się z przestępczości zorganizowanej, co nie było zaskakujące, gdyż od kilkunastu lat zwraca się uwagę, że członkowie zorganizowanych grup przestępczych ze względu na swoje możliwości finansowe mają tendencje do korumpowania urzędników państwowych, organów ścigania,

przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości i służb mundurowych, w tym również Służby Więziennej¹⁴.

Jednym z kluczowych pytań było pytanie dotyczące tego, jak często, zgodnie z wiedzą respondentów, na terenie zakładu karnego bądź aresztu śledczego mają miejsce zdarzenia korupcyjne.

Tabela 15. Częstotliwość zdarzeń korupcyjnych na terenie zakładów karnych/aresztów śledczych

I.p.	Wskazania	Liczba odpowiedzi	Odsetek procentowy
1	zdarzenia mają charakter incydentalny	87	39,8%
2	mają charakter indywidualny, związany z zachowaniem poszczególnych osadzonych oraz specyfiką jednostki	73	33,3%
3	są powszechnym zjawiskiem w jednostkach penitencjarnych	11	5%
4	kilka razy w roku	22	10%
5	mniej niż raz w roku	20	9,2%
6	inne	6	2,7%
7	razem	219	100%

Źródło: *badanie własne*

Uzyskane odpowiedzi były zróżnicowane, jednak najwięcej wskazań sugerowało na incydentalny charakter zdarzeń korupcyjnych na terenie jednostek.

W kolejnych pytaniach badanych poproszono o wyszczególnienie konsekwencji prawnych, a następnie społecznych, z jakimi może spotkać się skorumpowany funkcjonariusz.

¹⁴ Szerzej patrz: W. Knapp, *Członkowie zorganizowanych grup przestępczych w więzieniu*, [w:] T. Bulenda, W. Knap, Z. Lasocik (red.), *Więziennictwo na początku XXI wieku*, CZSW, Warszawa 2007, s. 234; G. Szczygieł, *Zagrożenia ze strony skazanych za przestępstwa popełnione w zorganizowanych grupach w ocenie funkcjonariuszy Służby Więziennej (wstępne wyniki badań)*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2006, nr 50, s. 31-39.

Tabela 16. Konsekwencje prawne zdarzeń korupcyjnych w stosunku do funkcjonariuszy Służby Więziennej

I.p.	Wskazania	Liczba odpowiedzi	Odsetek procentowy
1	wydalenie ze służby	168	21,7%
2	zawieszenie w czynnościach służbowych	127	16,4%
3	postępowanie dyscyplinarne	136	17,6%
4	postawienie zarzutów przez prokuratora	134	17,3%
5	skazanie prawomocnym wyrokiem sądu	107	13,8%
6	pozbawienie praw publicznych	22	2,8%
7	niemożność podjęcia pracy w zawodach zaufania społecznego	79	10,2%
8	inne	1	0,2%
9	razem	774	100%

Źródło: badanie własne

W tym pytaniu respondenci mieli możliwość wskazania dowolnej liczby odpowiedzi. Należy uznać, iż funkcjonariusze znają konsekwencje korupcji, wskazując na tak wiele ich rodzajów.

Tabela 17. Konsekwencje społeczne zdarzeń korupcyjnych w stosunku do funkcjonariuszy Służby Więziennej

I.p.	Wskazania	Liczba odpowiedzi	Odsetek procentowy
1	utrata dobrego wizerunku funkcjonariusza	149	23,3%
2	nagłośnienie w mediach zachowań korupcyjnych funkcjonariusza	113	17,6%
3	utrata dobrego imienia służby oraz naruszenie wizerunku Służby Więziennej	133	20,8%
4	społeczny ostracyzm zachowań korupcyjnych	33	5,1%

I.p.	Wskazania	Liczba odpowiedzi	Odsetek procentowy
5	pojawienie się konfliktów w rodzinie oraz najbliższym otoczeniu	43	6,7%
6	utrata zaufania do funkcjonariusza	121	18,9%
7	zaburzają proces readaptacji społecznej skazanych	47	7,3%
8	inne	2	0,3%
9	razem	641	100%

Źródło: badanie własne

W dalszej kolejności respondenci wskazywali konsekwencje społeczne zjawiska korupcji. Podobnie jak w poprzednim pytaniu, funkcjonariusze mieli możliwość wyboru dowolnej liczby odpowiedzi. Najwięcej badanych wskazało na konsekwencje, takie jak utrata dobrego wizerunku funkcjonariusza oraz utrata dobrego imienia Służby Więziennej. Zdaniem respondentów korupcja ma mały wpływ na konflikty w rodzinie, ostracyzm ze strony społeczeństwa oraz proces resocjalizacyjno-readaptacyjny w zakładach karnych.

Interesujące z badawczego punktu widzenia było również uzyskanie odpowiedzi na pytanie, jakie są sposoby zapobiegania korupcji w warunkach pracy penitencjarnej.

Tabela 18. Przeciwdziałanie zdarzeniom korupcyjnym przez Służbę Więzienną

I.p.	Wskazania	Liczba odpowiedzi	Odsetek procentowy
1	możliwość zgłoszenia takich zachowań przełożonym	120	32,7%
2	kontakt z pełnomocnikiem do spraw korupcji	31	8,4%
3	prowadzenie szkoleń dotyczących korupcji	95	25,8%
4	zwiększenie uposażeń funkcjonariuszy	52	14,1%
5	rotacja funkcjonariuszy na poszczególnych stanowiskach	66	17,9%

I.p.	Wskazania	Liczba odpowiedzi	Odsetek procentowy
6	inne	4	1,1%
7	razem	368	100%

Źródło: badanie własne

Respondenci mieli możliwość wskazania dowolnej liczby odpowiedzi. Najwięcej osób wskazało na możliwość zgłoszenia takich zachowań bezpośrednio przełożonym (120 wskazań). Badani dostrzegli także potencjał w szkoleniach z zakresu przeciwdziałania zjawisku korupcji (95 wskazań).

Istotnym aspektem badania z punktu widzenia poruszonej problematyki było uzyskanie odpowiedzi na pytanie, czy w ocenie respondentów korupcja stanowi realne zagrożenie, a jeśli tak, to w jakich obszarach to zagrożenie jest przez funkcjonariuszy zauważalne.

Tabela 19. Wpływ zdarzeń korupcyjnych na funkcjonowanie jednostek penitencjarnych

I.p.	Wskazania	Liczba odpowiedzi	Odsetek procentowy
1	zagrożają bezpieczeństwu jednostki penitencjarnej	148	27,9%
2	zagrożają bezpieczeństwu i zdrowiu funkcjonariuszy	142	26,6%
3	wpływają na postępowanie karne	64	12%
4	zmniejszają szanse na resocjalizację skazanych	61	11,4%
5	wpływają na innych osadzonych	39	7,3%
6	wpływają negatywnie na obraz medialny danej jednostki	77	14,4%
7	inne	2	0,4%
8	razem	533	100%

Źródło: badanie własne

Zdarzenia korupcyjne odnoszą się do wielu sfer działalności zakładu karnego, jednak – w ocenie respondentów – ten wpływ nie jest jednakoowy. Najczęściej wskazywano, że zjawisko korupcji w jednostkach penitencjarnych stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa jednostki oraz realnie wpływa na bezpieczeństwo i zdrowie funkcjonariusza.

Najważniejsze – w naszej ocenie – pytanie dotyczyło tego, w jakim stopniu w opinii badanych Służba Więzienna radzi sobie z korupcją, a więc czy w praktyce władze więzienne skutecznie jej przeciwdziałają.

Tabela 20. Skuteczność przeciwdziałania zdarzeniom korupcyjnym w opinii respondentów

I.p.	Wskazania	Liczba odpowiedzi	Odsetek procentowy
1	tak	25	14,2%
2	nie	60	34%
3	trudno powiedzieć	76	43,2%
4	nie mam zdania	15	8,6%
5	razem	176	100%

Źródło: *badanie własne*

W większości respondenci nie potrafili ocenić skuteczności podejmowanych działań profilaktycznych prowadzonych na terenie jednostki (43,2% wskazań – „trudno powiedzieć”). Zaledwie 14,2% badanych wskazało, iż podejmowane działania są skuteczne, zaś 34% respondentów stwierdziło, iż w ich ocenie nie są to działania skuteczne.

Podsumowanie

Zarówno na podstawie analizy zebranej literatury, jak i własnych badań empirycznych można stwierdzić, że korupcja w warunkach pracy penitencjarnej stanowi zagrożenie.

W ocenie funkcjonariuszy przede wszystkim zagraża ona bezpieczeństwu zakładu karnego bądź aresztu śledczego, bezpieczeństwu i zdrowiu funkcjonariuszy oraz wpływa negatywnie na medialny obraz jednostki. Mimo wysiłków ustawodawcy, jak i władz Służby Więziennej, aby problem ten zminimalizować, pozostaje on jednym z poważniejszych wyzwań, przed którymi staje współczesne więziennictwo.

Bez wątpienia w ciągu kilkunastu ostatnich lat postrzeganie korupcji w przestrzeni penitencjarnej uległo zmianie. Początkowo obawiano się jej ze strony najbardziej znaczących członków podkultury przestępczej, jednak pojawienie się w zakładach karnych i aresztach śledczych członków zorganizowanych grup przestępczych dowiodło, że jest

to grupa skazanych, która ma odpowiednie narzędzia do korumpowania funkcjonariuszy, ponieważ dysponuje zarówno znaczną gotówką, jak i szerokim spektrum możliwości, jakie daje współczesna technika. Dla wielu członków grup, zwłaszcza tych umocowanych wysoko w strukturze przestępczej, pracują najlepsi prawnicy. Z drugiej strony dla trafiającego do aresztu śledczego czy zakładu karnego przedstawiciela przestępczości zorganizowanej pobyt w takim miejscu często wiąże się ze znacznymi stratami materialnymi, a w niektórych przypadkach może oznaczać całkowitą utratę wpływów w świecie przestępczym, co powoduje, że osadzeni wywodzący się z tego rodzaju przestępczości mają niewiele do stracenia. Mogą więc starać się za wszelką cenę walczyć o utrzymanie swojej dotychczasowej pozycji, a w niektórych przypadkach również kontynuować swój przestępczy proceder właśnie dzięki zaangażowaniu funkcjonariuszy w niezgodną z prawem działalność¹⁵. Szczególnie opłacalny w dzisiejszych czasach jest proceder rozprowadzania środków odurzających na terenie zakładu karnego, co dostrzegli również respondenci. Jest to jednak problem nie tylko lokalny, lecz na skalę krajową, o czym informują media. Warto również zwrócić uwagę na fakt, że w miarę upływu czasu zmienia się postrzeganie przez funkcjonariuszy profitów, na jakie liczyć może skazany, któremu udało się skorumpować funkcjonariusza SW. Z badań prowadzonych w 2013 r. wśród funkcjonariuszy SW wynika, że w tamtym czasie największymi korzyściami były: częstszy dostęp do widzeń, paczki, zajęcia poza celą mieszkalną i praca (70% wskazań w badaniu). W 2021 r. zdecydowanie dominowała taka korzyść jak częsty dostęp do narkotyków – taką odpowiedź wybrało aż 144 ze 176 badanych. W naszej ocenie pokazuje to, jak zmieniła się w ciągu zaledwie 8 lat rzeczywistość więzienna.

Skorumpowanemu funkcjonariuszowi grozi szereg konsekwencji społecznych i prawnych, wliczając w to możliwość utraty przez funkcjonariusza pracy, a nawet postępowania karnego i finalnie skazania. Zastanawiające jest więc, dlaczego mimo tych oczywistych restrykcji pojawiają się osoby skłonne wchodzić we współpracę ze środowiskiem przestępczym? Od lat wykazywanym w badaniach czynnikiem jest niskie uposażenie funkcjonariuszy, zwłaszcza tych z „pierwszej linii”, którzy z jednej strony mają stały i codzienny kontakt z osadzonym, a z drugiej mogą liczyć

---

¹⁵ Przykładem może być sytuacja, która miała miejsce w Zakładzie Karnym w Sztumie, gdzie funkcjonariusze SW dostarczali skazanym narkotyki i sterydy anaboliczne. Szerzej patrz: P. Piesik, *Dwaj strażnicy więzienni zatrzymani w Sztumie* <https://dzierzgon.naszemiasto.pl/dwaj-straznicy-wiezienni-zatrzymani-w-sztumie/ar/c1-2192904> (dostęp: 30.07.2021).

na najniższe wynagrodzenie w strukturze służbowej hierarchii. Budzi to frustrację funkcjonariusza, zwłaszcza gdy dostrzeżga, jak luksusowe życie wiodło część osadzonych przed umieszczeniem w zakładzie karnym, utrzymując się z przestępczości, i przekonuje, że nawet przy bardzo dużym zaangażowaniu w pracę może liczyć na niewielki wzrost uposażenia. Do wskazywanych przez badanych frustracji może przyczyniać się również fakt obarczania pracowników nadmiernymi obowiązkami i nadgodzinami. Służba Więzienna boryka się z problemem braku chętnych do pracy w tej formacji. Według danych Służby Więziennej za lata 2018-2020 odnotowano dużo absencji, było ich odpowiednio: 534 803, 534 640 oraz 621 534 dni¹⁶. Jak wskazuje również Mateusz Lewandowski, 140 funkcjonariuszy zostało oddelegowanych do ochrony jednostek Ministerstwa Sprawiedliwości. Wszystkie te czynniki spowodowały liczbę nadgodzin w formacji w wysokości ponad 2 milionów¹⁷.

Warto w tym miejscu podkreślić, że zagrożenie korupcją nie dotyczy jedynie funkcjonariuszy SW, lecz generalnie przedstawiciele służb mundurowych, którzy w ramach wykonywania obowiązków służbowych mają styczność z przestępczością zorganizowaną¹⁸. Jednocześnie, jak wskazuje Emil W. Pływaczewski, problem korupcji w Służbie Więziennej w znacznej mierze dotyczy właśnie przestępczości zorganizowanej. Ta szczególna kategoria skazanych dopuszcza się korupcji lub zastraszania, co skutkuje dobrymi opiniami dotyczącymi zachowania – co niejednokrotnie przekłada się na pozytywną decyzję sądu penitencjarnego orzekającego o przedterminowym zwolnieniu lub przerwie w karze¹⁹.

Ujawnione statystyki dotyczące korupcji nie budzą niepokoju, natomiast należy pamiętać, że możemy mówić w przypadku takich problemów o występowaniu tzw. ciemnej liczby. Z informacji uzyskanych od badanych wynika, że w ocenie prawie 40% z nich jest to problem incydentalny.

---

¹⁶ Roczna informacja statystyczna za rok 2018,2019,2020 (dostęp 24.08.2021).

¹⁷ M. Lewandowski, *Służba Więzienna w systemie bezpieczeństwa państwa*, „Wiedza obronna” 2020, nr 1-2, s. 130.

¹⁸ Przykładem może być sytuacja opisana 27 kwietnia 2021 r. na internetowej stronie Prokuratury Krajowej – zgodnie z opisaną tam sytuacją, organy ścigania rozbiły zorganizowaną grupę przestępczą wyludzającą pieniądze od klientów klubów typu go-go. Wśród zatrzymanych znaleźli się czynni funkcjonariusze policji, którzy odgrywali bardzo istotną rolę w strukturze grupy, w tym jeden z policjantów grupę założył i nią kierował <https://pk.gov.pl/aktualnosci/aktualnosci-prokuratury-krajowej/uderzenie-w-zorganizowana-grupe-przestepcza-wyludzajaca-pieniadze-od-klientow-klubow-go-go/> (dostęp: 02.08.2021).

¹⁹ E.W. Pływaczewski, *Badania nad przestępczością zorganizowaną w kontekście jej przeciwdziałania i zwalczania. Ujęcie retrospektywne*, „Przegląd Policyjny” 2022, nr 2(146), s. 20-21.

Jednak ponad 33% twierdzi, że zachowania korupcyjne mają charakter indywidualny, związany z zachowaniem poszczególnych osadzonych oraz specyfiką jednostki, a co szczególnie niepokojące – 5% funkcjonariuszy oceniło, że zachowania korupcyjne są powszechnym zjawiskiem w jednostkach penitencjarnych. Gdyby taką opinię wyraziły osoby „z zewnątrz”, nie znające specyfiki służby, można byłoby te dane zlekceważyć, jednak opinia 5% czynnych zawodowo więźniaków, twierdzących, że korupcja jest powszechnym zjawiskiem, może budzić uzasadniony niepokój.

Funkcjonariusze w ankietach wskazywali na sposoby przeciwdziałania korupcji w Służbie Więziennej, takie jak: możliwość zgłoszenia sprawy przełożonym, prowadzenie szkoleń, rotacja funkcjonariuszy. Jednak aż 34% respondentów stwierdziło, że działania podejmowane przez SW w celu przeciwdziałania korupcji nie są skuteczne, 43,2% badanych trudno było odnieść się do skuteczności takich działań („trudno powiedzieć”), ponad 8% respondentów nie miało w tej materii zdania. Jedynie 14,2% pozytywnie oceniło skuteczność działań antykorupcyjnych podejmowanych w SW, co w naszej ocenie również może budzić niepokój. Z drugiej strony można również powiedzieć, że sytuacja się poprawia: starsze badania prowadzone w latach 2004-2005 na 286 funkcjonariuszach dowodziły, że ponad 97% badanych oceniało, że korupcja występuje w SW²⁰.

Warto zwrócić uwagę, że wypowiedzi funkcjonariuszy pokazują, jak zmieniają się priorytetowe korzyści, jakie mogą płynąć ze skorumpowania więźniaka. Z badań prowadzonych w 2013 r. wśród funkcjonariuszy wynika, że w tamtym czasie największymi korzyściami były: częstszy dostęp do widzeń, paczek, zajęć poza celą i pracy (70% wskazań w badaniu). W 2021 r. dominuje częsty dostęp do narkotyków, co w naszej ocenie pokazuje, jak zmieniła się w ciągu zaledwie 8 lat rzeczywistość więzienna²¹, niemniej niezależnie od tego, nie ulega wątpliwości, że osadzony, któremu uda się skorumpować funkcjonariusza, może uzyskać wiele przywilejów i ułatwić sobie życie w więziennej rzeczywistości. Rolą Służby Więziennej jest zapobieganie i zwalczanie takich sytuacji. Na podstawie zebranego materiału można wskazać, że w opinii funkcjonariuszy władze jednostki penitencjarnej nie wywiązują się w sposób satysfakcjonujący z tej roli.

---

²⁰ S. Pich, I. Wesółowska-Krzysztofek, *Zanim będzie za późno. Zjawisko korupcji w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej*, COSSW, Kalisz 2008, s. 40.

²¹ Szerzej: M. Kotowska, op. cit., s. 147.

Warto na koniec zadać pytanie, jakie rozwiązania należałoby wprowadzić do praktyki penitencjarnej, aby skuteczniej przeciwdziałać korupcji? Niezbędne wydaje się podniesienie uposażenia funkcjonariuszy, waloryzacja wynagrodzenia, zmiana w realizacji wypłat za wypracowane nadgodziny, nie tylko w celu konkurencyjności względem rynku pracy (w szczególności w dużych miastach wojewódzkich) czy też przeciwdziałaniu wpływowi zorganizowanych grup przestępczych²², w tym również międzynarodowej współpracy w ramach funkcjonowania Biura Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przestępczości²³. Korupcji sprzyja również otwartość zakładów karnych wynikająca z procesów readaptacyjnych i otwartości na świat zewnętrzny – sprzyja to przenikaniu narkotyków na teren zakładów karnych i szeroko rozumianym zachowaniom korupcyjnym²⁴.

---

²² Przykładem może być ustalenie cennika „usług” funkcjonariuszy w Areszcie Śledczym Warszawa-Białoleka, zob. szerzej: <https://warszawa.tvp.pl/55048451/korupcja-i-handel-narkotykami-w-areszcie-slowik-i-bosso-wie-z-gangu-mokotowskiego-oskarzeni> (dostęp 24.08.2021).

²³ E. Tuora-Schwiarskott, *Ekspertyza dotycząca niezależnych organów do spraw zwalczania korupcji oraz sądów antykorupcyjnych w Austrii*, [w:] J. Michalska (red.), A. Poglódek (red.), *Niezależne organy do spraw zwalczania korupcji oraz sądy antykorupcyjne w kontekście zapobiegania przestępczości, jej przyczynom i uwarunkowaniom w kontekście prawno porównawczym*, SWWS, t. 1, Warszawa 2022, s. 11.

²⁴ W. Kędziński, *Człowiek w izolacji więziennej – między rygorem a permissywywizmem. W kręgu dylematów resocjalizacji*, SWWS, Warszawa 2022, s. 21.

Bibliografia

- Badowska-Hodyr M., *System penitencjarny w kontekście społecznych zagrożeń i szans*, wyd. Uniwersytetu Warszawskiego, Rzeszów 2016.
- Bil J., *Zjawisko korupcji: rozpoznawanie, zapobieganie, zwalczanie*, Editions Spotkania, Warszawa 2018.
- Bulenda T., Knap W., Lasocik Z. (red.), *Więziennictwo na początku XXI wieku*, CZSW, Warszawa 2007.
- Hołyst B., *Korupcja jako plaga społeczna XXI w.*, „Przegląd Antykorupcyjny” 2011, nr 1.
- Kędziński W., *Człowiek w izolacji więziennej – między rygiorem a permissywnizmem. W kręgu dylematów resocjalizacji*, SWWS, Warszawa 2022.
- Koss-Goryszewska M., *Postrzeżenie ofiary handlu kobietami w celu prostytucji przez funkcjonariuszy organów ścigania – wyniki badań ankietowych*, „Archiwum Kryminologii” 2015, t. XXXVII.
- Kotowska M., *Zagrożenie zjawiskiem korupcji ze strony członków zorganizowanych grup przestępczych*, „Studia Prawnoustrojowe” 2015, nr 27.
- Kotowska, *Przemyt przedmiotów niebezpiecznych i niedozwolonych na teren jednostek penitencjarnych*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2014 nr 83.
- Kowalski W., *Korupcja w Służbie Więziennej w świetle doświadczeń z lat 1995-2004*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2004, nr 43.
- Lewandowski M., *Służba Więzienna w systemie bezpieczeństwa państwa*, „Wiedza obronna” 2020, nr 1-2.
- Mielnik D., *Korupcja w warunkach izolacyjnych – aspekty prawne i profilaktyczne*, [w:] M. Kuryłowicz (red.), M. Strzelec (red.), *Prawo i porządek publiczny*, SWWS, Warszawa 2022.
- Pich S., Wesółowska-Krzysztofek I., *Zanim będzie za późno. Zjawisko korupcji w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej*, COSSW, Kalisz 2008.
- Pływaczewski E.W., *Badania nad przestępczością zorganizowaną w kontekście jej przeciwdziałania i zwalczania. Ujęcie retrospektywne*, „Przegląd Policyjny” 2022, nr 2(146).
- Pływaczewski E.W., Szczygieł G.B., *Zachowania korupcyjne osadzonych (wstępne wyniki badań)*, „Archiwum Kryminologii” 2005-2006, t. XXVII.
- Pływaczewski W., *Współczesne trendy przestępczości zorganizowanej w Europie (analiza wybranych zjawisk przestępczych z uwzględnieniem zadań Agencji Unii Europejskiej ds. Współpracy Organów Ścigania – Europol)*, „Studia Prawnoustrojowe” 2021, nr 52.
- Pływaczewski W., *Kradzieże samochodów. Studium kryminologiczne*, Wyższa Szkoła Policji, Szczytno 1996.

Szczygieł G., *Zagrożenia ze strony skazanych za przestępstwa popełnione w zorganizowanych grupach w ocenie funkcjonariuszy Służby Więziennej (wstępne wyniki badań)*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2006, nr 50.

Tuora-Schwierskott E., *Ekspertyza dotycząca niezależnych organów do spraw zwalczania korupcji oraz sądów antykorupcyjnych w Austrii*, [w:] J. Michalska (red.), A. Pogłódek (red.), *Niezależne organy do spraw zwalczania korupcji oraz sądy antykorupcyjne w kontekście zapobiegania przestępczości, jej przyczynom i uwarunkowaniom w kontekście prawno-porównawczym*, SWWS, t. 1, Warszawa 2022.

Netografia:

A Corrupting Influence: The Infiltration and Undermining of Europe's Economy and Society by Organised Crime, Luxemburg 2021.

<https://dzierzgon.naszemiasto.pl/dwaj-straznicy-wiezienni-zatrzymani-w-sztumie/ar/c1-2192904>

<https://gazetawroclawska.pl/100-zl-za-pol-litra-wodki-w-wieziennym-sklepie-online-skazany-funkcjonariusz-z-lagodniejsza-kara/ar/11700569>

<https://www.money.pl/gospodarka/korupcja-i-handel-narkotykami-w-areszcie-100-zl-za-telefon-500-za-przesylke-6665318428224288a.html?amp=1>

<https://www.sw.gov.pl/strona/pelnomocnik-ds-korupcji>

<https://pk.gov.pl/aktualnosci/aktualnosci-prokuratury-krajowej/uderzenie-w-zorganizowana-grupe-przestepcza-wyludzajaca-pieniadze-od-klientow-klubow-go-go/>

<https://warszawa.tvp.pl/55048451/korupcja-i-handel-narkotykami-w-areszcie-slowik-i-bossowie-z-gangu-mokotowskiego-oskarzeni>

Akty prawne:

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 1138.)